

Κώστας Παπαδάκης

Αναμφισβήτητα η δίκη των δύο κατηγορουμένων μελών του Ρουβίκωνα για την δήθεν ανθρωποκτονία εκ προθέσεως που τους αποδίδεται και την ηθική αυτουργία σε αυτήν, ξεκίνησε όπως είναι ήδη γνωστό με θεαματικές ανατροπές που ήδη έχουν δημοσιοποιηθεί. Επιφυλάσσομαι για τον συνολικό σχολιασμό της δίκης επί της ουσίας μετά τις 29/10/2021 όταν θα εκδοθεί η απόφαση. Η δίκη αυτή όμως επιφύλασσε και μία άλλη ενδιαφέρουσα νομικά και όχι μόνο οπτική της σε ένα «παρεμπύπτον» ζήτημα που είναι η ισοτιμία των ενόρκων με τους τακτικούς δικαστές όπως αποτυπώνεται στις θέσεις που κάθονται στην ποινική δίκη.

Μετά από μεγάλη περίοδο μη λειτουργίας τους λόγω της πανδημίας επισκέφτηκα το Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο Αθηνών για να παραστώ σε δίκη και διαπίστωνα με έκπληξη ότι σε ορισμένα από τα καθίσματα των συνηγόρων πολιτικής αγωγής και υπεράσπισης (στις πίσω σειρές τους) υπήρχαν επικολλημένα έγγραφα με τις λέξεις «Ένορκος 1», «Ένορκος 2», «Ένορκος 3», «Ένορκος 4», πράγμα που σήμαινε ότι οι θέσεις αυτές ήταν προορισμένες προκειμένου να φιλοξενήσουν τους ενόρκους, οι οποίοι θα κληρωθούν στην εκάστοτε διεξαγόμενη στην αίθουσα δίκη.

Προφανώς, το μέτρο αυτό υπαγορεύτηκε από κάποιον χωροταξικό – υγειονομικό αυτοσχεδιασμό αρμόδιου της γραμματείας του Μ.Ο.Δ. Αθηνών, ο οποίος θεώρησε τον εαυτό του εντεταλμένο παράγοντα για την λήψη αποφυγής της διάδοσης του κορωνοϊού και την τήρηση αποστάσεων ανάμεσα στους παρευρισκόμενους στην δικαστική αίθουσα. Μόνο που δεν είχε καμία αρμοδιότητα να παραβιάσει το νόμο (διότι στην ουσία αυτό έκανε), ούτε κάτι τέτοιο πήγαζε από οποιαδήποτε νομοθετική πράξη ή υπουργική απόφαση.

Η τοποθέτηση των ενόρκων όχι δίπλα στους δικαστές επάνω στην έδρα, αλλά κάτω στα έδρανα των συνηγόρων υπεράσπισης και πολιτικής αγωγής ή μόνο στα έδρανα των συνηγόρων πολιτικής αγωγής, όταν δεν παρίσταται στην δίκη συνήγορος προς υποστήριξη της κατηγορίας, **υποβαθμίζει επιδεικτικά** τον θεσμό της λαϊκής δικαιοσύνης αφού **διαφοροποιεί ιεραρχικά** την θέση τους απέναντι στους δικαστές και σηματοδοτεί – συμβολίζει **το αντίθετο της ισοτιμίας** που επιτάσσεται από τον Κ.Ποιν.Δ., του οποίου το άρθρο 398 παρ. 1 είναι ανεπίδεκτο αντίρρησης :

«Άρθρο 398. - Όρκος ενόρκων.

1. Οι ένορκοι που κληρώθηκαν και δεν εξαιρέθηκαν καταλαμβάνουν στην έδρα του μικτού ορκωτού δικαστηρίου τις θέσεις που έχουν καθοριστεί γι' αυτούς από τη μια και την άλλη πλευρά των τακτικών δικαστών και κατόπιν δίνουν τον καθιερωμένο όρκο.»

Η πρόβλεψη αυτή αντιστοιχεί στην προβλεπόμενη κατ' άρθρο 401 Κ.Ποιν.Δ. ισοτιμία ψήφου, την οποία και αποτυπώνει στην δικονομική τάξη και τον τρόπο λειτουργίας της δίκης με τον χώρο που κάθονται οι ένορκοι, η δε ισοτιμία της ψήφου, που αφορά βεβαίως τα ζητήματα για τα οποία είναι αρμόδιο, αυτά του άρθρου 404 Κ.Π.Δ., χωρίς να προβλέπεται άλλη διάκριση ή εξαίρεση.

Πρέπει να συνεκτιμηθεί ότι τα μικτά ορκωτά δικαστήρια αποτελούν ένα από τα **ελάχιστα υπολείμματα της θεμελιώδους συνταγματικής αρχής της λαϊκής κυριαρχίας** στην άσκηση της δικαστικής εξουσίας και τον τρόπο απονομής δικαιοσύνης στην χώρα αυτήν, που ουσιαστικά είναι η δημοσιότητα και αιτιολογία της δικαστικής απόφασης (άρθρο 93 παρ. 2, 3 Σ), καθώς και ο θεσμός των Μικτών Ορκωτών Δικαστηρίων (άρθρο 97 παρ. 1 Σ). Με δεδομένο ότι οι απολαμβάνοντες ισόβια λειτουργικά ανεξαρτησία στη χώρας μας δικαστές, δεν εκλέγονται, δεν ανακαλούνται, δεν ελέγχονται και δεν λογοδοτούν, ο θεσμός των ορκωτών δικαστηρίων **εξισορροπεί μερικά την έλλειψη νομιμοποίησης της δικαστικής εξουσίας** και συμβάλλει στην αποδυνάμωση της εγγενούς αυθαιρεσίας της που πηγάζει από τους παραπάνω παράγοντες.

Την ονομάζουμε υπόλειμμα, καθώς το σύστημα του αμιγούς ορκωτού συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης στα κακουργήματα, που καθιερώθηκε αρχικά με το Σύνταγμα της Τροιζήνας και ίσχυσε μέχρι το 1935, διαδοχικά περιορίστηκε σε μικτό, αλλά με πλειοψηφία των ενόρκων (Θ΄ Συντακτική Πράξη 1935 και άρθρο 100 Σ. 1952), ενώ η **δικτατορία** με το Σύνταγμα 1968 και το **ΝΔ 804/1970** καθιέρωσε πλειοψηφία τακτικών δικαστών (4-3)..

Στα χρόνια της μεταπολίτευσης θεσμοθετήθηκε ξανά η πλειοψηφία είναι οι ένορκοι (4) και μειοψηφία οι επαγγελματίες δικαστές (3), με το **Ν. 969/1979**, ο οποίος διαμόρφωσε την ισχύουσα μέχρι σήμερα διάταξη του **άρθρου 7 παρ. 1 εδ α και β Κ.Ποιν.Δ.**

Και ήταν τόση η εμπιστοσύνη του συνταγματικού και του κοινού δικονομικού νομοθέτη στο θεσμό των ενόρκων, ώστε τους εμπιστεύονταν την κρίση, ακόμα και την απονομή της θανατικής ποινής σε διαδικασία που δεν προβλεπόταν δεύτερος βαθμός δικαιοδοσίας, ιδίως όσο υπήρχε το αμιγές ορκωτό σύστημα.

Εκτοτε όμως ο θεσμός των μικτών ορκωτών δικαστηρίων δέχεται μία **πολύχρονη, μεθοδευμένη, συστηματική, διαδοχική αφαίμαξη** της καθ' ύλην αρμοδιότητάς του, αφού τα μεν πολιτικά εγκλήματα που προβλέπονται από το άρθρο 97 του Συντάγματος έχουν καταργηθεί από την κρατούσα νομολογία του Αρείου Πάγου ως έννοια εγκλημάτων και συνεπώς δεν υφίσταται αντικείμενο αρμοδιότητας, τα δε κακουργήματα τα οποία σύμφωνα με την παραπάνω συνταγματική διάταξη αποτελούν κατά κανόνα αντικείμενο καθ' ύλην αρμοδιότητας των μικτών ορκωτών δικαστηρίων, έχουν υπαχθεί με διαδοχικούς ειδικούς νόμους ή και διατάξεις του Κ.Ποιν.Δ. στην καθ' ύλην αρμοδιότητα των αμιγών εφετείων κακουργημάτων, με αποτέλεσμα την πλήρη σχεδόν αποψίλωση των μικτών ορκωτών δικαστηρίων από αδικήματα της αρμοδιότητάς τους, καθώς είναι ζήτημα εάν το 5% των εκδικαζομένων κακουργημάτων οδηγείται σήμερα στα ακροατήριά τους.

Η ατυχής επιλογή των αρμοδίων της γραμματείας του Μ.Ο.Δ. Αθηνών με την ανοχή των δικαστών και των λοιπών παραγόντων της δίκης να τοποθετήσουν τους ενόρκους κάτω από την έδρα, προφανώς για να μην μιάνουν τους τακτικούς δικαστές με τυχόν κρούσματα κορωνοϊού, έστω και άθελά της αποτυπώνει την υποτίμηση που επιφυλάσσει η διαχρονική θεσμική συμπεριφορά των αρμόδιων φορέων προς τον θεσμό των ενόρκων: Ένορκοι παραπεταμένοι πίσω από τα έδρανα των συνηγόρων υπεράσπισης συνιστούν μία παρουσία υποβαθμισμένη και απέναντι στους δικαστές και τον εισαγγελέα, οι οποίοι τους βλέπουν «αφ' υψηλού» και απέναντι στους διαδίκους και τους λοιπούς παράγοντες της δίκης που τους βλέπουν πίσω τους και κυρίως διαμορφώνουν στους ίδιους μία **συνείδηση κατωτερότητας** απέναντι στους τακτικούς δικαστές που μετέχουν στην ίδια σύνθεση και με τους οποίους θα κληθούν να αποφασίσουν στην ίδια διάσκεψη. Όμως δικαστές α΄ και β΄ κατηγορίας δεν αναγνωρίζει το Σύνταγμα. Θα ήταν αδιανόητο και ούτε έχει γίνει ποτέ, απ' όσα γνωρίζουμε, σε Πολυμελές Δικαστήριο αποτελούμενο αμιγώς από δικαστές να διαχωριστεί η θέση που κάθονται και κάποια από τα μέλη του δικαστηρίου να οδηγηθούν εκτός του χώρου της έδρας, καταλαμβάνοντας αντίστοιχη θέση πίσω από τους συνηγόρους υπεράσπισης στο ακροατήριο ή οπουδήποτε αλλού. Απ' όσα γνωρίζουμε, ούτε καν σε άλλες πόλεις έχει συμβεί οτιδήποτε παρόμοιο με αυτό στο Μ.Ο.Δ. Αθηνών.

Και κυρίως την περίοδο αυτή που η είσοδος στα δικαστήρια γίνεται με επίδειξη πιστοποιητικού εμβολιασμού ή πρόσφατου τεστ ανίχνευσης ή νόσησης, διακρίσεις τέτοιου είδους δεν συγχωρούνται. Ούτε εξ άλλου οι τακτικοί δικαστές φέρουν οποιοδήποτε τεκμήριο έλλειψης μεταδοτικότητας του ιού.

Με τις σκέψεις αυτές, θέσαμε πριν την έναρξη της ακροαματικής διαδικασίας στο δικαστήριο μαζί με τη συμπαραστάμενη συνήγορο υπεράσπισης κ. Άννα Παπαρούσου, την ανάγκη αποκατάστασης της θέσης των ενόρκων στην δίκη και της εφαρμογής του άρθρου 398 Κ.Ποιν.Δ., εκφράζοντας το παραπάνω σκεπτικό.

Η εισαγγελική πρόταση, παρότι συνομολόγησε την νομιμότητα του αιτήματός μας ανατρέχοντας στην διάταξη του 398 Κ.Ποιν.Δ. και παρά το γεγονός ότι αδυνατούσε να αιτιολογήσει νομικά την πρακτική της τοποθέτησης των ενόρκων πίσω από τα έδρανα των συνηγόρων, ούτε και τον φορέα έμπνευσης και λήψης της σχετικής απόφασης, πρότεινε την ενδιάμεση λύση να καταλάβουν οι 4 ένορκοι τα έδρανα των συνηγόρων πολιτικής αγωγής, δεδομένου ότι στην συγκεκριμένη δίκη δεν είχε δηλωθεί σχετική παράσταση. Αντιταχθήκαμε και σε αυτήν την πρόταση επιμένοντας στην ορθότητα του σκεπτικού μας.

Ο πρόεδρος του δικαστηρίου θεωρώντας (ορθά) ότι το ζήτημα υπάγεται στην αρμοδιότητα του ιδίου ως διευθύνοντος της συζήτησης (άρθρο 333 Κ.Ποιν.Δ.) και όχι σε αυτήν του δικαστηρίου, χωρίς να συγκαλέσει διάσκεψη των τακτικών δικαστών, αποφάσισε αυτοστιγμή την αποκατάσταση της θέσης των ενόρκων, καλώντας την γραμματέα να ανοίξει την πόρτα και τους ενόρκους να ανέβουν στην έδρα προκειμένου να λάβουν τις θέσεις τους, μετακινώντας τις καρέκλες που είχαν απομακρυνθεί από την έδρα και είχαν τοποθετηθεί πίσω από τις θέσεις των δικαστών, παράλληλα με αυτούς, και έτσι αποκαταστάθηκε η εικόνα της οριζόντιας διάταξης της σύνθεσης του δικαστηρίου, όπως την γνωρίζουμε πάντα και ελπίζουμε ότι θα την βλέπουμε.

Ελπίζουμε η ανακίνηση του ζητήματος και η ορθή απόφαση του δικαστηρίου να συμπαράσχει χωρίς την ανάγκη υποβολής παρομοίων αιτημάτων σε επόμενες συνεδριάσεις (ήδη τέθηκε σήμερα με επιτυχή κατάληξη παρόμοιο αίτημα στη δίκη για τη δολοφονία Ζακ Κωστόπουλου από τη συνήγορο πολιτικής αγωγής Άννα Παπαρούσου) όλους τους αρμόδιους παράγοντες στην άμεση ανατροπή του ατυχούς αυτού μέτρου υποβάθμισης των ενόρκων και η αναστήλωσή τους στην έδρα των δικαστηρίων με ότι αυτό συμβολίζει και συνεπάγεται, να είναι οριστική και αμετάκλητη. Και να αποτελέσει προμήνυμα ανακοπής της υποβάθμισης και ουσιαστικής αναστήλωσης και θεσμικής διεύρυνσης του πεδίου αρμοδιότητας των Μικτών Ορκωτών Δικαστηρίων.

Αθήνα, 20/10/2021

Κώστας Παπαδάκης